

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING LUG'AT BOYVLIGINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Allayarova S.U

Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Boshlang'icht a'lim nazariyasi"
kafedrasi o'qituvchisi

Аннотация:

В данной статье недаром внимание к языку должно быть усилено в то время, когда проводится большая работа по поднятию высокой духовности и национального духа в политике нашей страны. Потому что язык и духовность не могут быть поняты отдельно друг от друга. Во-первых, придание узбекскому языку статуса государственного подготовило прочную почву для развития нашей страны как правового, справедливого и демократического государства, во-вторых, теперь документы, касающиеся правовых, финансовых дел, всех ведомственных делах, военных делах, внутренних и внешних делах государства, конференции, было разъяснено, что научные разработки будут вестись на узбекском, государственном языке, и в-третьих, узбекский язык почитается как национальная ценность узбекского народа, и усилия направлены на развитие национального духа и национальных возможностей и в области языка. В настоящее время выявлено, что основным критерием употребления слов являются не внешние факторы, а стремление к внутренним возможностям узбекского языка.

Ключевые слова: узбекский язык, национальный дух, компетентность, языковая компетентность, грамотность, национальные ценности.

Bugun davlatimiz siyosatida yuksak ma'naviyatni, milliy ruhni yuksaltirish yo'lida keng kamrovli ishlar amalga oshirilayotgan bir davrda tilga bo'lgan e'tiborning yanada kuchaytirilishi ham bejiz emas. Chunki til va ma'naviyatni bir-biridan ayro tushunib bo'lmaydi. Birinchidan, o'zbek tiliga davlat tili maqomi berilishi mamlakatimizning huquqiy adolatparvar va demokratik davlat sifatida taraqqiy qilishi uchun kuchli zamin hozirladi. Ikkinchidan, endilikda huquq sohasi ishlari, moliyaviy ishlar, barcha idoraviy ish yuritish, harbiy soxa, davlatning ichki va tashqi ishlariga oid hujjatlar, anjuman, ilmiy ishlanmalar davlat tili – o'zbek tilida olib boriladigan bo'ldi. Uchinchidan, o'zbek tili o'zbek xalqining milliy qadriyati

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

sifatida e'zozlanib, til sohasida ham milliy ruh, va milliy imkoniyatlarni yuzaga chiqarish uchun harakatlar kuchaydi. Endilikda, so'z qo'llashda tashqi omillarga emas, balki o'zbek tilining o'z ichki imkoniyatlariga intilishi asosiy mezon bo'lib bormoqda. Avvaldan mavjud omillarga murojaat qilish asosida so'z va terminlarni iste'molga kiritish yetakchi o'rin tutmoqda. To'rtinchidan, Mustaqillik davrida o'zbek tiliga ona tilining ta'siri susaydi. Ruscha so'zlarni ommaviy tarzda qabul qilish jarayoni tugatildi. Beshinchidan, mamlakatimizning ijtimoiy hayotida yuz berayotgan o'zgarishlar o'zbek tilining nutqiy muloqotida ham o'z aksini topmoqda. Rasmiy-idoraviy ishlar uslubi, diplomatiya uslubi, savdo-sotiqqa oid nutqiy uslub ko'rinishlari, ilmiy uslubi hatto diniy nutq uslubi shakllanmokda. Oltinchidan, til sohasida milliy ruh bilan sug'orilgan amaliy qo'llanmalar, darsliklar, uslubiy tavsiyanomalar, lug'atlar yaratilganligini mamnuniyat bilan tilga olish lozim. Xullas, jamiyatning rivojlanishini ta'minlashda, mustaqilligimizni mustakkamlashda davlat tilining siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy ahamiyati beqiyos darajada oshdi.

Ta'lim tizimidagi maktabgacha ta'lim muassasalaridan tortib, to oliy o'quv yurtlarigacha barcha tashkilot va muassasalarning darajasida mustahkam o'rin egallashi lozim. Bu sohada bajarilayotgan ishlarni susaytirilmaslik kerak. Umumta'lim maktablari, oliy o'quv yurtlarining o'quv rejalarini takomillashtirish va ona tili va adabiyoti ta'limiga e'tiborini kuchaytirish lozim. O'zbek tilini jadallashtirib o'rgatish metodikasini ishlab chiqish zarur. Til sohasida ham, milliy ruhni, milliy imkoniyatlarni tiklash uchun harakat kuchaydi. Til birligi va uning erkin rivojlamishi millatning asosiy belgilaridan biridir. Milliy tilning xalq tilidan farqi, uning adabiy yozuv shaklining mavjudligidir. Milliy tilning bu shakli mazkur millatning har bir a'zosi, har bir shevasi uchun umumiydir. Har bir millatning madaniy merosi ana shu tilda o'z aksini topadi. Tom ma'nodagi tilimiz olam-olam xususiyatlarga egaki, bu sifatlarning yig'indisidan millatning tiriklik belgisi, ruhiyati ifodasi bo'lmish ona tilimiz o'zbek tili tarkib topadi. Tilimiz orqali o'zligimizni ifoda qilamiz, til-dil kaliti deymiz, insonga "jon ato qiluvchi" ham, uni "o'ldiruvchi" ham til ekanini hamisha ta'kidlaymiz. Til vositasida, aniqrog'i milliy tilning ravnaq darajasi, boyligi, rang-barangligi, imkoniyatlari orqali millatning tafakkur darajasi, uning ijtimoiy faollik belgilari, ma'naviy kamoloti, madaniy salohiyati namoyon bo'ladi. Shu bois til-millatning ruhini ifoda etadi.

Usluksiz ta'lim tizimining poydevori bo'lgan boshlang'ich ta'lim davridanoq o'quvchilarni milliy tilimizga hurmat ruhida tarbiyalash dolzarblik kasb etadi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tilimizni bilishi, tushunishi o'zbek tilida ravon gapira olishi, fikrlarini o'zaki va tarzda bayon etishi hamda yangi bilimlarni o'zlashtirishi va hayoti davomida qo'llay olishiga xizmat qiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyligini oshirish ularning tayanch va fanga oid kompetensiyalarini shakllantirish vositasi sifatida baholanadi.

Kompetensiya – bu o'quvchining amaliy bilim va nazariy muammolarni hal qilish uchun olgan bilimlari, so'zlashish, axborot almashish ko'nikmalarini, hayot tarzidan foydalanishga tayyorligi.

Lingvistik kompetensiya – bu o'quvchilarning so'zlarni, ularning shakllarini, sintaktik tuzilmalarini adabiy til me'yorlariga muvofiq ishlatish, uning sinonim tuzilmalarini foydalanish va muvaffaqiyatli nutq faoliyatiga kirisha olish qobiliyatidir.

Har qanday nutq so'z ma'nosining ma'lum ketma-ketlikda joylashtirilishi va bir-biri bilan grammatik bog'lanishidan tashkil topgan bo'ladi. Shaxsning so'z boyligi qanchalik boy bo'lsa, so'zlashishda so'z tanlash imkoniyatlari shunchalik keng bo'ladi. Fikrning aniq, o'ziga xos tarzda ta'sirli ifoda eta olish qobiliyati shakllanadi. Shuning uchun uzluksiz ta'limda so'z boyligini oshirish va uning xilma-xilligini ta'minlash boshlang'ich sinf o'quvchilari nutqini muvaffaqiyatli rivojlantirishning muhim sharti sifatida baholanadi.

Xalqaro standart talablariga muvofiq, ona tili darslarida funksional savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor beriladi. Bolaning maktabdan keyingi ta'limi, imlo va nutq savodxonligi, ona tilini yozma o'rgana olishi, bu ko'nikmalar boshlang'ich sinflarda qanchalik to'liq shakllanishiga bog'liq.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari duch keladigan muammolardan biri so'zlarning ma'nosini tushunishi, ularni izohlay olishi va imlo qoidalari asosida og'zaki va yozma tarzda bayon etish jarayonlarida yuzaga keladi. Har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilarning yangi so'zlarni o'rganishi, ya'ni o'qiy olishi va ma'nosini tushunishi qanchalik qiyin jarayon ekanligini yaxshi bilishadi, o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish ularning savodxonligin ta'minlaydi. Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar sinfdan-sinfga o'tayotganda fanlar kesimida o'zlashtirgan mavzulari doirasida bilimi boyigani o'quvchilarning nutqida, lug'at boyligida aks etadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi oldida turgan asosiy vazifalardan biri bu o'quvchilarni so'zlarni xatosiz yozishga hamda bog'lanishli, mantiqiy izchillik asosida nutq hosil qilishga o'rgatishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari yangi

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

soʻzlarni tushunishi va ularni nutqiy faoliyatida qoʻllay olishi, yozish jarayonida turli qiyinchiliklarga duch keladi. Va bu jarayon darsdan darsga davom etadi, oʻqituvchi maxsus usullarni dars jarayonida qoʻllashi natijasida yangi soʻzlar oʻquvchilar xotirasida qoladi. Shuning uchun, imlo asosida soʻzlarni oʻzlashtirish, soʻzlarni toʻgʻri yozilishi va oʻquvchi xotirasida qolishiga yordam beradigan turli xil texnikalar boshlangʻich taʼlim metodikasida katta ahamiyat kasb etadi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida tayanch kompetensiyalar asosi boʻlgan kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishning eng muhim vazifalaridan biri bu ularning soʻz boyligini tartibga solish, oʻquvchilar lugʻatini turkumlash, ajratib koʻrsatish, hamda oʻquvchilarning soʻz boyligini boyitish jarayonlarini boshqarishdir.

Inson nutqi asta-sekin rivojlanadi, nutqni rivojlantirish jarayoni bir necha bosqichlardan iborat. Bola hayotining birinchi yilida nutqni oʻzlashtirish uchun anatomik, fiziologik va psixologik dastlabki sharoitlar yaratiladi. Nutqni rivojlantirishning bu bosqichi – nutq oldidan tayyorgarlik bosqichi deb nomlanadi. Hayotning ikkinchi yilidagi bola deyarli insoniy nutqni egallaydi. Ammo bu nutq agrammatik harakterga ega – bola allaqachon jumlar tuzayotgan boʻlsa-da, qoʻshimcha va birikmalar, gap qurilishidan foydalanmaydi. Grammatik jihatdan toʻgʻri ogʻzaki nutq tuza olish bola hayotining uchinchi yilida shakllanadi, lekin bu bosqichda ham bola morfologiyada ham, soʻz tuzishda ham koʻp xatolarga yoʻl qoʻyadi.

Oʻrta va katta maktabgacha yoshda nutqning keyingi rivojlanishi sodir boʻladi va 7 yoshga toʻlganda, bola maktabga kirganda, ona tilining tizimini yetarli darajada oʻzlashtirgan va ogʻzaki va ogʻzaki nutqni yaxshi biladi.

Maktab taʼlimi bolaning nutqini rivojlantirishda katta oʻzgarishlarga olib keladi. Bu oʻzgarishlar bolaning nutqiga koʻplab yangi oʻquv fanlarini oʻrganish bilan bogʻliq yangi talablar qoʻyilishi bilan bogʻliq.

Tilni oʻrganmasdan, savodxonlikni – oʻqish va yozishni oʻzlashtirmasdan, bolaning nutqi voqelikni tizimli va har tomonlama bilish vazifasini bajara olmaydi. Shuning uchun, taʼlim muhitida, bola gapiradigan til uning maxsus oʻrganish mavzusiga aylanadi. Oʻquvchi tilning uch tomonini oʻrganadi: fonetik, leksik va grammatik.

Tilni oʻrganish jarayonida oʻquvchining nutqining barcha turlari takomillashadi va rivojlanadi. Yozma tilning rivojlanishi muhim jarayondir. Yozma tilda gapiradigan odam uchun muloqot qilish imkoniyatlari sezilarli darajada kengayadi. Yozma nutqni oʻzlashtirgan oʻquvchi, oʻz fikrini yozma ravishda yoʻq odamga bildirishi va

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

yetkazishi mumkin. Xuddi shunday, yozma tildan foydalanib, u boshqa odamlarning fikrlarini bilib olishi va, eng muhimi, darslik va boshqa kitoblarni o'qish orqali mustaqil ravishda bilim olishi mumkin. O'quvchining yozma nutqiga og'zaki nutqiga qaraganda ancha katta talablar qo'yiladi. U yoki bu o'quv materialining yozma taqdimoti qat'iy izchil va izchil bo'lishi, o'quvchi uchun tushunarli bo'lishi kerak.

REFERENCES

1. Mirjalilova, B. B., & Allayorova, S. U. (2021). GO'DAKLIK DAVRINING O'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Academic research in educational sciences, 2(Special Issue 1), 408-412.
2. Jumanova, F. U., & Allayorova, S. U. (2021). O'QUVCHILAR NUTQIY MALAKASINISINI SHAKLLANTIRISHDA XALQ OG'ZAKI IJODI VA ERTAKLARDAN UNUMLI FOYDALANISH. Academic research in educational sciences, 2(4), 74-80.
3. Eshbekovich, U. J., & Qaxramonovna, R. M. (2021). YOSHLARNING INTELLEKTUAL SALOHİYATI VA FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLAR. INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL, 2(4), 179-188.
4. Mukhamedov, G. I., Usarov, J. E., Khimmataliev, D. O., Khodjamkulov, U. N., Ernazarova, G. O., & Rasulov, A. N. (2023). Pedagogical Training the Pedagogical and Psychological Foundations of the Innovation Cluster. Telematique, 22(01), 29-31.
5. Sanaqulov, A. N. Prospective Directions of Effective Use of Virtual Technologies in Increasing the Power of Youth. JournalNX, 897-903.
6. Санакулов, А. (2017). Духовность-основа информационной безопасности. Молодой ученый, (19), 231-234.
7. Nazarovich, S. A. (2022). DEVELOPMENT OF INFORMATIONAL IMMUNITY AS THE KEY TO INCREASING THE INFORMATION CULTURE OF PEOPLE. Conferencea, 191-196.
8. Nazarovich, S. A., & Olimjanovich, X. A. (2022). FEATURES OF PREVENTING METAMORPHOSIS OF SPIRITUAL AND MORAL VALUES IN THE VIRTUALIZATION OF PUBLIC LIFE. International Journal of Early Childhood Special Education, 14(7).

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th January, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

9. Sanaqulov, A. (2022). FEATURES OF PREVENTING METAMORPHOSIS OF SPIRITUAL AND MORAL VALUES IN THE VIRTUALIZATION OF PUBLIC LIFE. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECS)*.
10. Санакулов, А. Н. (2022). ОБЕСПЕЧЕНИЕ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnalı*, 1(5), 290-296.
11. Nazarovich, S. A. (2022). SPIRITUAL ASPECTS AND SECURITY IN THE INFORMATION SOCIETY. *Conferencea*, 94-99.
12. Санакулов, А. Н., & Бобоёров, Ш. Б. (2022). ЁШЛАРДА ВИРТУАЛ РЕАЛЛИК (VR) ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ КЎНИКМАСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЗАРУРАТИ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnalı*, 1(5), 281-289.
13. Эшпулатов, М. (2023, January). ЎҚУВЧИ ЁШЛАРДА МАЪНАВИЙ-ТАРБИЯВИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА АДАБИЁТ ОМИЛИ. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies (Vol. 2, No. 1, pp. 186-195)*.
14. Mamarasulovich, A. B. (2022). RELIGIOUS AND PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF HUMAN MORAL DEVELOPMENT. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 11, 154-163.
15. Mamarasulovich, A. B. (2022). RELIGIOUS AND PHILOSOPHICAL ASPECTS OF HUMAN MORAL DEVELOPMENT. *Conferencea*, 197-201.
16. Абсатторов, Б. (2019). ШАХС МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ БАРКАМОЛЛИГИ МЕЗОНЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАЛҚИНЛАРИ. *Scienceweb academic papers collection*.
17. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2020). ИНСОН ФАОЛИЯТИДА АХЛОҚИЙ МЕЪЁРЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕЗОНЛАРИ. *Вестник Каракалпакского государственного университета им. Бердаха*.
18. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2020). Evolution of views on ethics, ethical criteria and ethical standards. *Scienceweb academic papers collection*.
19. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2019). Общность общечеловеческих и национальных ценностей в нравственном развитии. *ILM SARCHASHMALARI*.
20. Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich. (2023). YOSH AVLODNI MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASH–XALQIMIZ TARBIYAVIY AN’ANALARINING O’ZIGA XOS JIHATLARI SIFATIDA. *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies*, 2(1), 273–281.

